

Substanční ontologie nám dává morální prázdniny

Protože substanční ontologie předpokládá, že základem světa je neměnná, a tedy nezničitelná substance, zbavuje člověka odpovědnosti za jeho přístup ke světu. Jakékoli změny, které člověk způsobí, jsou vlastně jen podružné a nemají příliš velký význam. Můžeme tak vesele pouštět do ovzduší výfukové plyny, freony, kácet lesy, měnit přírodu na průmyslové zóny, aniž bychom museli přemýšlet o důsledcích takovýchto činů. Substance tu byla, je a vždycky bude, tedy i náš svět, který nám umožňuje žít, je věčný a nic nám jej nesebere, ani my sami. A tak si můžeme užívat „morálních prázdnin“ a nezatěžovat se zbytečným přemýšlením.

Musím přiznat, že naprosto chápu, proč ontologické koncepce upřednostňující substanční pojetí v dějinách evropské filosofie převažovaly. Je to až příliš neurotizující, když si plně uvědomíme, že cokoli uděláme, jakýkoli náš čin, má nějaký účinek, a tedy i význam, více či méně zásadní, nikdy však není zcela bezvýznamný. Na mne osobně tato skutečnost plnou vahou dolehla po narození dítěte. Jak by byla ta výchova jednodušší, kdyby se vše dalo svést na vrozenou povahu dítěte, tedy v určitém smyslu jeho substanci. Nemusela bych se tak neustále sama sebe tázat „co když to dělám špatně a negativně se tak podepíši na budoucím vývoji a životě mé dcery?“ Je jednodušší myslet si, že každé dítě má v sobě určitý povahový základ, jakousi povahovou substanci, kterou nemůžeme nijak zásadně ovlivnit. Pak si při případných výchovných nezdarech můžeme říci „nic se nedá dělat, to naše dítě je prostě takové, nemohu to nijak ovlivnit.“

Podobně je tomu vlastně se vším. Celý náš život jsme k někomu či něčemu ve vztahu, který toho někoho či něco ovlivňuje. A pro mnoho z nás je prostě příjemnější předpokládat, že podstata tohoto něčeho či někoho zůstane námi nedotčena. Vědomí, že tomu tak není, ba že je to přesně opačně, je tíživým břemenem, se kterým se však musíme naučit žít, abychom my a celý svět přežili.